

Zelo aktualno!

39269

VEČ LUČI!

Poljudna zbirka potrebnih, poučnih, zabavnih
in aktualnih spisov za slovensko ljudstvo.

Izhaja periodično, najmanj štirikrat na leto.

8. snopič.

Joj, joj, ta neznosna draginja!

Cena 20 vinarjev.

Kranj, 1910.

Tiskal in založil Iv. Pr. Lampret
v Kranju.

1. — 3. tisoč.

Drobtinice

Cene govejega mesa na Kranjskem so bile meseca septembra te-le, in sicer za en kilogram: V Ljubljani 1 K 60; Postojna 2 K; Radovljica 1 K 80 vin.; Senožeče, Vipava, Bled in Kamnik 1 K 60 vin.; Vrhnika 1 K 56 vin.; Kranj, Škofja Loka in Tržič 1 K 52 vin.; Krško, Radeče in Novo Mesto 1 K 44 vin.; Mengiš in Kostanjevica 1 K 40 vin.; Kočevje, Velike Lašče, Ribnica, Mokronog, Cirknica, Stari Trg, Kropa, Jesenice in Žužemberk 1 K 36 vin.; Litija, Šmartin pri Litiji, Gornji Logatec, Planina in Metlika 1 K 32 vin.; Št. Jernej in Idrija 1 K 28 vin.; Trebnje 1 K 26 vin.; Višnja Gora, Zagorje, Črnomelj in Krašnja 1 K 20 vin.

Uvoz argentinskega mesa. „Austro-Americana“ je najela angleški parnik „Wyandotte“, kateri nalaga v Buenos-Airesu meso iz Argentinije 600-800 ton. Ta parnik dospe v Buenos-Aires v mesecu novembru. Tja je dospel tudi že dr. Anton Greiner, veterinarski referent v poljedelskem ministrstvu, ki bo navzoč pri klanju goveje živine. Tudi mornarica v Pulju se najbrže posluži argentinskega mesa: „Austro-Americana“ jej je ponudila 10.000 kg argentinskega mesa.

Argentinsko meso za Dunaj Vlada je dovolila dunajski mestni občini uvoz 25.000 kg argentinskega mesa, in sicer le za poizkušnjo. Nekaj ga je dospelo že meseca oktobra. Vlada je dovolila le pod pogojem, da bodo pošiljatve v Trstu veterinaro- in sanitetno-policijsko preiskali in da bodo meso na Dunaju prodajali z izrecnim dostavkom, odkod izvira.

Mesto govedine konjsko in pasje meso. Iz Berolina javljajo: Iz pokrajin prihajajo vesti, da ne morejo ljudje radi silne draginje kupovati govejega mesa in da so se lotili konjskega in pasjega mesa. Slično se je dogodilo leta 1908, ko so pobili okolu 200.000 konj in 600 psov.

VEČ LUČI!

Poljudna zbirka potrebnih, poučnih, zabavnih
in aktualnih spisov za slovensko ljudstvo.

Izhaja periodično, najmanj štirikrat na leto.

---

8. snopič.

Joj, joj, ta neznosna draginja!

Cena 20 vinarjev.

[Lampret Joan Primorci]

V založbi tiskarne Iv. Pr. Lampret je izšel:

Najnovjši obč. red in obč. volilni red.

Cena 60 vin., s poštnino 70 vin.

Kraljevič in berač.

Spisal Mark Twain. Cena 40 vin., vezano 70 vin.

**Oktoberški najnovjši, zelo praktični
zimski vozni red s koledarjem 1911.**

Cena 20 vin.

K. k. Studienbibliothek Laibach

030034457

Kaj pišejo o priljubljeni zbirki „Več luči!“

„Učiteljski Tovariš“ omenja takole:

„**Več luči!**“ Zbirka prav potrebnih, poučnih in aktualnih spisov za naše ljudstvo. **1. snopič: Cerkevne pristojbine ali štolnina** z dodatkom: Kako se določa kongrua? Cena 30 vin. — To je brošura, ki naj jo čita zlasti naše ljudstvo s pridom.

„Slovenski Narod“ piše sledeče:

„**Več luči!**“, te zbirke poučnih spisov za preprosto ljudstvo, sta izšla dva nova sešitka, in sicer obsega **2. snopič** razpravo „**Kako naj sina oprostim vojaščine**“, **3. snopič** pa poljudni spis „**Halleyev komet**“. Zbirka takih poljudnih razprav je bila zelo potrebna in je izdajanje teh publikacij toplo pozdraviti.

„S o č a“ ocenjuje to zbirko v naslednjih vrsticah:

„**Več luči!**“ Poljudne zbirke **5. snopič: Štiri črtice**. — To je lepa zbirka, poučna za naše ljudstvo. V poljudni besedi so razložene v snopičih razne potrebne reči; ta pa posega prav živo v življenje farovških gospodov ter njihovo postopanje z ljudstvom. Zbirko priporočamo. Dobiti jo je tudi v knjigarni A. Gabršček v Gorici.

Ljub. dnevnik „Jutro“ se o njej izraža takole:

„**Več luči!**“ **6. snopič** te zbirke poljudnih spisov, ki jo izdaja g. Lampret v Kranju, prinaša zbirko črtic iz vojaškega življenja pod naslovom: „**Kako je lep vojaški stan**“. Priporočamo to zbirko vnovič in želimo, da bi se kar najbolj razširila med slovenskim ljudstvom, ki mu je namenjena.

„Slovenski Narod“ ocenjuje naslednje:

„**Več luči!**“ Te zbirke je izšel **6. snopič**, ki prinaša pod naslovom: „**Kako je lep vojaški stan . . .**“ različne anekdote iz vojaškega življenja, bolj žalostne kakor vesele in vsekako zelo značilne za razmere v armadi.

O draginji sploh.

Po vsej Avstriji se prirejajo dan za dnem veliki shodi proti neznosni draginji, ki tlači danes tako kmeta kakor tudi uradnika ali pa malega obrtnika. Vsakemu se toži po nekdanjih dobrih časih, ko je bilo kar „pet krav za en groš“.

Kako so živeli naši pradedje?

Znani zgodovinar, pokojni profesor Ivan Vrhovec piše v svoji knjigi „Ljubljanski meščanje“ o cenah vina, mesa in kruha sledeče:

Najvažnejši obrtniki so bili gostilničarji, mesarji in pekarji, ki so se združevali kakor rokodelci v zadruga. Nadzoroval jih je magistrat, ki je določeval po lepi stari navadi neke cene jestvilu in pijači, ampak se tudi prepričeval, če se drže njegovih povelj. Cene za bokal vina, kakor se je prodajal na trgu, so bile:

Vino	Leta 1562	Leta 1605	Leta 1622	Leta 1633	Leta 1711	Leta 1719	Leta 1744
Dolenjec . . .	6 sld	5 kr.	11—12 kr.	11—12 kr.	12—9 sld.	— sld.	12—8 kr.
Vipavec . . .	— "	8 "	21—24 "	14 kr.	20—16 "	18 "	— kr.
Črnikalec . . .	8 "	— "	24 kr.	16 "	— sld.	30 "	17 "
Prosekar . . .	— "	— "	24 "	15 "	30 "	24 "	17 "
Cebedin . . .	— "	— "	— "	— "	20—18sld.	18 "	12 "
Mušcatelec . . .	— "	— "	— "	— "	36 sld.	30 "	17 "
Tržaški ,Reinfall'	— "	10 "	15 16 kr	15 "	30 "	— "	— "
Beli in črni teran	7 "	6 "	— kr.	10 "	18 "	18 "	12 "
Refoško . . .	— "	— "	— "	— "	— "	24 "	17 "
Rebulja . . .	— "	— "	— "	— "	— "	24 "	12 "
,Egher Wein'	— "	— "	— "	— "	— "	— "	12 "
Marsobin . . .	— "	— "	— "	— "	— "	30 "	17 "
Vin de re . . .	— "	— "	— "	— "	24—20sld	24 "	17 "
Furlanec . . .	— "	— "	— "	12 "	— sld.	— "	— "
Pivo . . .	— "	— "	— "	— "	6 "	5 "	4 "

Mesne cene. Leta 1551 so prodajali mesarji drobnično meso funt po 6 vinarjev, kozje po 1 krajcar. Leta 1568 je stal par kapunov 20 kr., funt sala 8 kr., funt masla 6 kr. Leta 1593 niso smeli prodajati mesa dražje kakor po 6 vinarjev funt. Leta 1599 je veljal funt sala 12 kr., slanina 6—8 kr. Leta 1650 je stal funt dobre govedine 2 kr., 2 vinarja; če je kupil kdo 30 funtov mesa, mu mesar ni smel dati več doklade kakor največ za 12 kr. Velik volovski jezik = 10 kr., srednji = 9 kr., noga ali smrček = 5 kr., funt loja = 6 kr., telečjega mesa = 3 kr. 1 vin., drob z jetri vred = 6 kr., glava = 6 kr., rajžalc = 4 kr., bravine funt = 2 kr., glava = 3 kr., drob z jetri = 6 kr., funt slanine = 4 kr., prav velika mesena klobasa = 2 kr., seženj čev = 1 kr. — Leta 1736 je veljal funt govedine 5 soldov, ovčjega mesa = 2 kr., 2 funta vampov = 5 soldov, telečja glava = 7 kr., telečja jetra in pljuča = 7 kr., svež oslovski jezik = 9 kr., pozimi pa 10 kr., dobro rejen kozliček = 20—34 kr., klobasa,

ki je vagala $\frac{1}{4}$ funta = 3 solde. — Leta 1795 je cena mesu poskočila skoro za polovico, vendar pa je bilo življenje še tako ceno, kajti navadni težak je zaslužil 20 kr. na dan, ž njimi si je lahko kupil štiri funte govedine. — Omenjamo še, da so plačevali mesarji poleg obrtnega davka še takozvani „flajškrajcer“, ki ga je pobirala deželna gosposka, a ga je navadno vzelo vsako mesto zopet od dežele v najem; leta 1706 n. pr. je plačeval Kranj 400 gld., Radovljica 100, Kamnik 150, Krško 240, Kostanjevica 150, Višnjugora in Rudolfovo 60, Metlika, Lož, Kočevje, Črnomelj, Loka, Rateče in Mokronog po 40 gld. mesarskega davka. Za mesarje je bil ta davek precej velik, kajti plačati je moral od vola ali od telice v tretjem letu 2 gld. 16 kr., če je tehtala telica manj kakor 1 stot 1 gld. 8 kr., od manjše telice po 30 kr., od teleta 15 kr., od ovna, ovce, koze 14 kr., od kozliča, jagnjeta ali mladega prasca po 6 kr.

Peki. Najstarejši pekovski račun se je ohranil iz l. 1579. Iz njega posnemamo tole :

Stâr (4 merniki) pšenice je veljal . 2 gld. 40 kr. — v.
Mestni žitni merci so vzeli od tega

svoje merice	—	„	—	„	2	„
fant, ki je peljal žito v mlin, je dobil	—	„	—	„	2	„
mlinar zato, da je izčistil pšenico	—	„	1	„	—	„
pristojbina v kruharno	—	„	6	„	—	„
drva in sol sta stala	—	„	6	„	—	„
za drože in svečavo niso računali nič						

---

zmleta moka je veljala tedaj . . 2 gld. 54 kr. — v.

Pšenica je tehtala	147	funtov	22	lot.
mlinar je vzel svojo merico . .	8	„	8	„
ostalo je torej žita le	139	funtov	14	lot.
iz njega so namleli moke	107	„	14	„
otrobje so vagali	27	„	16	„
v mlinu se je poizgubilo	4	„	5	„
iz te moke narejeno testo je tehtalo	155	„	—	„

in sicer so naredili 117 funtov testa za žemlje in 38 funtov za hlebe. Spekli so 55 žemelj po 1 krajcer ter porabili za vsako 24¹/₂ lota; dalje 85 polkrajcerskih žemelj po 12 lotov in 1 kvintelc testa za vsako porabivši. Za envinarski hleb so vzeli 26

lotov, za štirikrajcerski pa 3 funte 24 lotov testa. — Zračunali so naposled, da tem potom zasluži vsak pek pri stâru (4 mernikih) pšenice še 25 kr. Oj, srečni časi!

Leta 1599 so plačevali mernik pšenice po 40 krajcerjev; leta 1627 je veljal stâr 4 gld. — A leta 1740, ko je bila prav huda draginja, je stal stâr pšenice 25 srebernjakov ali 7 gld. 5 kr. ter je poskočil v 14 dneh celo na 34 srebernjakov, to je 9 gld. 38 kr. Leta 1785 je veljal mernik ovsa 40 kr., prosa 57 kr., ajde 47 kr., pšenice 1 gld. 40 kr. Leta 1793 so plačevali za cent bele moke po 22—23 srebernjakov ali 3 gld. 74 kr., za cent najlepše 00 pa celo 26 srebernjakov.

Leta 1793 so Ljubljčanani tožili, da je cena vsemu poskočila, in sicer: stanovanja, ki so bila prej po 60—70 gld., bilo je leta 1793 težko dobiti za 120—130 gld. Ženske in moški so služili prej do 30 kr., leta 1793 pa kar po 1 gld. 8 kr.; prej je stal trd les (seženj) 51 kr., sedaj 1 gld. 42 kr. Seženj dolgega, in sicer trdega lesa je veljal z

vožnjo vred v majniku 3 gld. 44 kr., v oktobru pa celo 5 gld. 29 kr. Obleka in jestvine so se podražile za tretjino. Sveče so veljale leta 1793 15—16¹/₂ kr., lojeve sveče 14 kr., funt olja 18—24 kr.

A oglejmo si sedaj še cene leta 1897 in letošnje:

Goveje meso je stalo takrat 1 K 28 v kilogram, danes 1 K 80 v do 3 K; teletina je stala takrat kg 1 K 20 v, danes 2 K; sveža slanina je stala takrat kg 1 K 40 v, danes 1 K 80 v; svinjsko meso je stalo takrat kg 1 K 40 v, danes 2 K 20 v; svinjska mast je stala takrat kg 1 K 40 v, danes 2 K 16 v; krompir je stal takrat hektoliter 6 K, danes stane 100 kg 7 K 60 v do 8 K; jajce je stalo takrat komad 4 v, danes 12 v; trd les za kurjavo takrat 12 K 60, danes 22—24 K.

Kje tiči vzrok tej draginji?

Kakor znano, je Avstrija ona srečna dežela, kjer se dandanes najdražje živi. Ako

poskočijo cene živil v drugih deželah, poskočijo tudi pri nas in žalibože moramo priznati, da so plače ali zaslužki pri nas veliko manjši kakor drugod, a cene višje kakor v vseh ostalih evropskih državah.

Ker je razvoj vsake trgovine, vsakega obrta in vsakega kmetijstva odvisen od podnebja in zemlje, tembolj čutimo te zapreke v Avstriji. Naše gospodarsko ozemlje lahko razdelimo v tri, skoro enako velike dele: v sudetske dežele, kjer najbolj cvete obrt, namreč Češko, Moravsko in Šlezijo, v alpske dežele Tirolsko, Koroško, Kranjsko, Primorsko ter Štajersko in slednjič v vzhodni deželi Galicijo in Bukovino. Te dežele se pečajo v veliki večini z živinorejo ter poljedelstvom, a kljub temu ne prideluje nobena teh dežel toliko, da bi zadostovalo za domačo potrebo. Živinoreja je v teh deželah tako zaostala, da niti domačih potreb ne krije, a tudi žita ne pridelajo niti v Galiciji, niti v Bukovini toliko, kolikor se ga porabi doma. Vzrok: slabo gospodarstvo poljskih

plemičev in duševna revščina ter zastarelo obdelovanje poljskega sveta ondotnega kmet-skega prebivalstva.

Ker ne pridelamo toliko doma, uvažati moramo iz tujih držav ono, kar potrebujemo. In najbližja dežela nam je Ogrska. Toda tudi ogrski kmet trpi na tisti boleznih kakor gališki: oderuški pohlep ogrskega plemenitaša in zastarelo gospodarstvo. Čimbolj se množi avstrijsko prebivalstvo, tem večje zahteve stavimo na Ogrsko, tem težje nas zalaga in zatekati se moramo v tuje države. A na ta uvoz vpliva prvič že svetovna draginja, še bolj pa naša modra vlada, ki zahteva od vsega tako veliko carino.

Pravi vzrok vsej naši draginji moramo iskati v sledečih točkah:

1. v zastarelem gospodarstvu, tako v kmetijstvu kakor tudi v živinoreji avstrijskih kakor tudi ogrskih deželâ;

2. v tem, da moramo uvažati živila iz drugih držav ravno v takem času, ko imajo ta živila že v teh državah dokaj visoko ceno;

3. v tem, ker zahteva vlada od vsega v avstrijsko državo vpeljanega blaga tako pretirano ceno.

Toda v Avstriji niso samo kmetijski pridelki dragi, drago je tudi vse, kar proizvaja obrtništvo. Avstrija ni bogata na sirovinah, ki jih dobivamo iz zemlje, tudi prevoznina je draga. A kar imamo bogastva v naravi, kakor vodno moč, les, petrolej, ga ne izkoriščamo tako, kakor bi ga lahko. Ako ga pa kje izkoriščajo, so to tujci, ki se rede na račun naših žuljev. Vsa naša obrt, najbolj cvetoča, je daleč oddaljena od morja, tedaj od one naravne vozne poti, ki je najcenejša. A železniška vožnja je tem dražja, ker velja železnica, ki je speljana iz teh deželâ, katere obdajajo velikanske gore — ogromne svote. A tudi dovoz sirovin v te dežele je ravno vsled dragih železnic toliko dražji.

A slednjič pomagajo dražiti vse življenje avstrijskega prebivalstva modre avstrijske postave. Država dovoljuje graditi za drag

denar tujim podjetnikom naše železnice, a vodne ceste zavlačuje na ljubo nekaterim bogatašem, ki hočejo veljati za kmeta, v resnici so pa vse kaj drugega.

Da so naši obrtni izdelki tako dragi, izvira tudi odtod, ker je naša obrt šele v povojih, avstrijsko prebivalstvo je revno, nima tedaj smisla še za obrtne izdelke, ker ga preveč mori skrb za vsakdanje življenje. In če ostane vsa obrt navezana edinole na domači okoliš, se ne bo nikdar povzpela ta obrt na ono stopinjo, da bi mogla tekMOVATI s tujino, s svetovnim obrtom. Naše tovarne so majhne in čim manjši je obrat, tem večji so proizvodjalni stroški. Stara resnica! Naša obrt se bo razvila le tedaj, ako se ji odpre svetovni trg.

Temu nedostatku se bo pa moglo od-pomoči le tedaj, ako dobimo primerne po-stave, ki odpravijo preveliko carino na uvoz raznih sirovin, ki jih potrebuje naša obrt in glavni pospeševatelj tega obrta **naš delavec in mali kmet.**

Avstrija in Ogrska tvorita nekako carinsko enoto, t. j. da se v Avstrijo uvaža lahko iz Ogrske žito, moko, živino i. t. d. brez carine in obratno. Do leta 1917 velja ta carinska ugodnost, ki je bila sklenjena v letu 1907. Toda avstrijski agrarci, t. j. oni kmetje, ki žive vse leto v velikih hišah na Dunaju in v Parizu, hočejo in zahtevajo, da se še ta ugodnost odpravi, in da se tudi na ta uvoz nastavi velika carina. Kako bi taka carina podražila zopet živila v Avstriji, lahko izračunamo, ako primerjamo one ogromne številke, ki nam kažejo uvoz iz Ogrskega, oziroma iz drugih držav v Avstrijo, in sicer leta 1907:

	Iz Ogrske	Iz ostalih držav
	metrskih centov	
žita . . .	17,171.904	1,078.159
moke . . .	7,514.886	15.041
zelenjave . .	1,631.208	1,400.761
mleka . . .	557,344	118.117
slanine . . .	152.217	26.384
mesa, klobas	122.073	3.544

Razen tega smo dobili z Ogrskega še tudi leta 1907 živine 779.029 glav, iz ostalih držav, ki so podvržene carini, pa le 39.923 glav živine.

Ogrska je najboljša odjemalka naših izdelkov, kajti v letu 1907 smo poslali na Ogrsko sledeče blago, ki je v primeri z ostalim izvozom prav ogromno, in sicer v metrskih centih:

	na Ogrsko	v druge države
bombaževine	133.111	43.780
sukna	549.157	125.439
volne	147.880	68.327
obleke in perila	56.497	40.302
papirja	445.339	580.437
usnja	103.404	19.314
oprave	68.924	191.611
stekla in steklenih izdelkov	421.872	756.662
kamnarskih izdelkov . . .	579.615	710.396
lončenih izdelkov	1,005.501	710.021
železa in železnih izdelkov	1,656.366	2,137.427
strojev	439.709	267.375
raznih tvarin	880.262	873.594

Tudi naš kmet čuti draginjo!

Glavni vzrok današnji draginji je tudi, kakor smo že povedali, obdelovanje kmetijstev in nezadostno število živine, ki jo more kmet preživljati. Naš kmet še vedno čuti ono trdo roko, ki mu je nekdam tako težko ležala na njegovih plečih, ko še ni bil prost, namreč roko nekdanjih velikih posestnikov, t. j. graščakov in cerkvenih oblastnikov. Posebno naš bohinjski kmet dobro ve, da se ni šaliti s cerkvenim erarjem, ki danes poseduje skoro dve tretjini vsega bohinjskega sveta, dobro čuti brezobzirno postopanje povečini nemških uradnikov tega erarja proti vsakemu najmanjšemu pregrešku. In posledica temu je, da imajo ti činitelji ogromna skupna posestva, a naš kmet ima le raztresene parcele, ki mu otežkočajo redno obdelovanje njegovega posestva. V Avstriji imamo še vedno 17.000 občin, kjer imajo kmetje svoja posestva raztresena po vsej občini, kjer še ne poznajo takozvanega zla-

ganja zemljišč. Je sicer postava iz leta 1883, ki omogoča tako zlaganje, toda od tega leta se je doseglo samo 46 povoljnih uspehov, in le 152 kmetij se je šele pričelo zlagati. — In v takih razmerah ne trpi le kmet, temveč tudi njegovi posli in posledica temu je, da se ti posli odtujujejo kmetijstvu in odhajajo v tovarne, in tudi ti trpe na draginji. — Naša živinoreja ne zadostuje nikakor potrebam prebivalstva, o tem nas pouče tale števila:

Leto	Število živine	Prebivalstvo	Na 1000 ljudi pride
1857	8,013.368	18,224.500	44·0
1869	7,425.212	20,217.531	36·7
1880	8,584.077	21,981.821	39·0
1890	8,643.936	23,707.906	36·5
1900	9,511.170	25,921.671	36·7

Te suhe številke nam pač povedo, da je živinoreja vsled naraščajočega prebivalstva prepočasi napredovala, da ne zadostuje nikakor za vse potrebe, ki jih ima ta ogromna množica.

Vsled teh nedostatkov, ker ne priredi naš kmet dovolj živine, se viša tudi cena živini in cena mesu kakor sledi iz sledečih podatkov :

Leta	povprečna cena 1 kg mesa	povprečna cena živega vola na metrski cent
1900	1 K 36 v	57·80 K
1901	1 „ 45 „	57·10 „
1902	1 „ 45 „	59·21 „
1903	1 „ 50 „	61·26 „
1904	1 „ 51 „	62 85 „
1905	1 „ 56 „	67·82 „
1906	1 „ 63 „	71·38 „
1907	1 „ 70 „	72·67 „
1908	1 „ 68 „	65·52 „

Vsled obče druginje ginevajo naše kmetije, kmet gre rakovo pot, zemljiški dolg ogromno narašča in kmet zapušča svojo nehvaležno rodno zemljo ter se podaja v Ameriko s trebuhom za kruhom.

Zemljiški davek je v Avstriji naraščal takole: Leta 1904 je bilo zemljiškega davka glasom uradnega izkaza 167,498.357 K, l. 1905 199,206.358 K, l. 1906 212,299.461 K.

Da našega kmeta ne živi živinoreja in da je neodpusten greh trditi, da bi bil naš kmet oškodovan, ako se odpro meje na živini bogatim deželam, naj služijo sledeča števila iz leta 1900, ki kažejo našega kmeta kot živinorejca:

Kmetije z manj kakor	so redile živine	število živine	odpade živine na 1 kmetijo
2 ha	718 500	1,232.007	1·7
z 2 do 5 ha	715.610	1,975 503	2·8
s 5 do 20 ha	505.932	3,343.032	5·6
z 20 do 100 ha . . .	136 357	1,795.130	13·2
z več kakor 100 ha	12.101	679.536	56·2
	<u>2,178.500</u>	<u>9,025.208</u>	4·1

Jasno je tedaj, da 718.500 kmetij z 1 do 2 živinčetima ne more imeti nikake koristi od sedanje draginje, da slednjič ne more obogateti še nadaljnih 715.610 kmetij z 2 do 3 živinčetimi na škodo drugih in da imajo edinole pravo korist od današnje draginje oni veleposestniki, kateri imajo nad 100 ha zemljišča in teh je 12.000. — No, in vsled teh 12.000 bogatašev naj živijo ostali kmetje tako drago?

Iz teh jasnih podatkov pa lahko slovenska javnost vidi, kakšni prijatelji našega kmeta so klerikalni poslanci, ki so bili proti predlogu, da naj se ukrene kaj proti neznosni draginji, ki so ga napredni poslanci predlagali pred kratkim v deželnem zboru.

Draginja povsod.

Neverjetno je skočil v cenah tudi premog, kajti prvič se ga porabi vsako leto več, a drugič je tudi nabavna cena vedno višja. V letih 1904, 1905, 1906, 1907 in 1908 je porabil povprečno vsak avstrijski prebivalec letno sledečo množino premoga v kg: 1145, 1169, 1249, 1361, 1414. — Cena mu je rasla na mestu v rudokopu takole:

Leta	Črni premog	Rjavi
1904	80 45 v	45 30 v
1905	79 36 „	44 02 „
1906	87 63 „	44 49 „
1907	93 49 „	47 79 „
1908	100 69 „	52 43 „

metrskemu centu. Da so največjo korist imeli tu zopet bogati podjetniki, je gotovo,

kajti dokaz temu so mnogi štrajki ravno po premogokopih, ker se delavci niso hoteli dati izkoriščati.

Mnogo so dalje pripomogli k draginji naših živil tudi takozvani in dobroznani prekupci, ki povprečno prav dobro shajajo. Naš kmet je menda trdno uverjen, da ne sme sam meščanu, obrtniku ali pa delavcu nič prodati, temveč da mora imeti vedno in povsod prekupca, da leta spravi največji del v svoj žep, v zahvalo taki kupčiji pa gre dokaj draginje na račun našega kmeta. Takih prekupovalcev je bilo v Avstriji po uradnem štetju leta 1890 ravno 282.820, a leta 1900 že 451.366, povprečno je tedaj prišlo leta 1890 na 100.000 prebivalcev 1183 prekupčevalcev, a leta 1900 že kar 1726.

Carina na žito.

Kako zvišuje prevelika carina na žito v Avstriji ravno naš „vsakdanji kruh“, moko, navajamo sledeče podatke:

Cena 1000 kg pšenice:

leta	Razloček v ceni pšenice				
	v Londonu	v Odesi	na Dunaju	v Londonu in na Dunaju	v Odesi in na Dunaju
	v kronah				
1902	141·60	108·80	143·90	2·30	35·10
1903	134·60	111·90	144·80	10·20	32·90
1904	134·10	126·30	190·60	56·50	64·30
1905	137·70	124·80	156·10	18·40	31·30
1906	133·30	118·20	144·—	10·70	25·80
1907	152·70	150·80	211·80	59·10	61·—
1908	146·—	176·—	215·40	69·40	39·40
1909	187·50	169·20	268·30	80·80	99·10

Iz teh števil je jasno, kako pogubno vpliva carina na ono prebivalstvo, ki potrebuje vsak dan večjo množino moke. Vzemi primer: iz 100 kg pšenice se namelje 70 kg moke, tedaj se podraži 1 kg moke ravno za 9 v in 1 kg ržene moke pa za 8·3 v. Da se ta draginja pozna tudi pri kruhu, ve vsakdo, kajti hlebci so veliko manjši, žemlje pa take, da manjši skoro biti ne morejo.

Odprite nam meje!

Dolgo let je Avstrija bila huda nasprotnica vsake trgovinske zveze z Rumunijo, kajti prepovedala je uvoz živine iz Rumunije, a le ta nam je zaprla svoje meje. Ta korak je Avstrijo deloma prisilil, da je dovolila mali uvoz živine iz Rumunije, in sicer 23. aprila 1909. Ta zakon dovoljuje Rumuniji, da sme uvažati prvo leto 10.000 goved in 50.000 prašičev in vsako leto nekaj več, tako da doseže po preteku sedmih let število 35.000 goved in 120 000 prašičev, a poleg tega še vsako leto meso 100.000 ovac. Vsled te dovolitve so se čutili bogati kmetje agrarci oškodovani in država jih oškoduje letno s 6 milijoni kronami. Ako sedaj računamo, da se v Avstro-Ogrski državi vsako leto porabi povprečno 2,185.787 goved in 4,226.537 prašičev, potem lahko trdimo, da je to pač mala pridobitev v tej splošni draginji.

L. 1908 dne 14 marca je hotela Avstrija skleniti tudi s Srbijo prav ugodno kupčijsko

zvezo, vsled katere bi smela Srbija vsako leto uvažati 35.000 goved in 70.000 prašičev. Toda temu so se zopet uprli bogati agrarci in 26. marca 1909 je bil v državni zbornici v pretresu takozvani pooblastilni zakon, ki pa pride šele nekako meseca decembra v veljavo. Kako bo vplivalo to na sedanjo draginjo, pokaže šele prihodnjost.

Mnogo se je obetalo od uvoza mesa, ki ga je le delno dovolila Avstrija uvažati iz Argentinije, to je neke republike v Južni Ameriki. Seveda je tu zopet pokazala vlada, kako malo ji je za stradajoče prebivalstvo, kajti naložila je takoj 30 v na vsak kg argentinskega mesa davka in vsled tega je to meso skoro tako drago kakor naše domače. Sekali so ga v Trstu, ko so dobili malo pošiljatev 620 kg po 1 K 28 v kg sprednje dele, a zadnje po 1 K 60 v. Da bi bila ravno Argentinija lahko za nas dežela, ki bi nam dajala ceno meso, pričajo pač njene velikanske množine živine, ki jih redi ta dežela.

Argentinsko meso.

Argentinija ima 6 milionov prebivalcev, a 33 milijonov goveje živine in 110 milijonov ovac, dočim ima naša 26 milijonska Avstrija le 9 in pol milijona ovac. — Na približno 100 prebivalcev pride v Avstriji 37 govedi in 10 ovac, v Argentiniji pa 550 govedi in 1883 ovac. Zelo ugodno podnebje v Argentiniji pa tudi dopušča, da se vsa živina pase, vsled česar tamkaj pravzaprav hlevov ne poznajo. Ker raste živina v naravi, nima takozvanih hlevskih bolezni, ki so udomačene pri nas. Tuberkulozo doženejo zdravniki pri argentinski živini le zelo redkokdaj. Argentinska živina tudi ne more biti najslabejše kakovosti, ker imajo tamkaj zelo lepo plemensko živino. Na razstavi v Buenos Aires je bil leta 1906 prodan plemenski bik za 88 tisoč frankov. 2 leti stari ovni tehtajo tudi 140 kg, kar znači, da imajo posebno lepo ovčje pleme. Veterinarstvo je v Argentiniji modernejše kot pri nas in v Avstriji

je malo tako modernih klavnic in hladilnic kot so v Argentiniji. Mesogledstvo se izvršuje tamkaj veliko strožje kot pri nas.

Vsled velikega števila živine pa nima to blago skoro nobene cene, osobito če se pase živina na prostranih planjavah v notranji Argentiniji, ki nimajo nobenih prometnih sredstev.

Argentinci so si dolgo časa pomagali s tem, da so izvažali konserve, ekstrakte, osoljeno meso, suho meso Tassajo i. t. d. 1 in pol milijona volov se še danes pokolje v Argentiniji na leto le za kože in rogov, dočim ostane meso neporabljeno. Dunaj rabi na leto 200 tisoč volov za živež. V Argentiniji porabijo toraj 7 do 8krat toliko volov kot Dunaj samo za kože in rogove, drugo meso pa vržejo proč. Tellier je napravil l. 1873 prvi poizkus hladilnic, ki se je dobro obnesel leta 1876 pri prvi ladji Frigorifik, ki je vozila s Francoskega v Mehiko 105 dni in imela seboj cel čas nepokvarjeno meso v hladilnici.

V kratkem času so zadobile hladilnice velikanski pomen za prevažanje mesa. Argentinija ga je začela izvažati na Angleško. Leta 1890 je znašal izvoz 37 tisoč ton, ki pa je od tedaj tako rasel, da je dosegel preteklo leto 532 tisoč ton. Dunaj rabi na leto 100 tisoč ton mesa. Z mesom, ki se izvažata iz Argentinije na Angleško, bi se torej lahko skozi celo leto preskrbovalo 5 Dunajev ali pa 300 takih mest kot je Ljubljana. Argentinija izvozi posebno veliko ovčjega mesa, okoli 10 milijonov komadov, kar znači trikrat toliko število kot ga Avstrija na ovcah sploh premore.

 Meso, ki prihaja sedaj iz Argentinije v naše kraje, izvira iz notranjih pokrajin te države. V Buenos Aires ga pripravlja veliko podjetje „La Blanca“ za eksport. Meso prihaja k nam zmrznjeno v mrazu 9 in pol do 12° C. V tul zaviti četrti volov leže v hladilnicah ladij kakor drva. Kakor kamen trdo in zmrznjeno meso rabi pri poletni vročini 20° C 12 ur, da se odtaja in omehča.

V sedanji temperaturi mislijo Dunajčani, da je najboljša, če tri dni po prevozu na Dunaj še leži, da je potem vležano. Meso se vsled suhega zraka v hladilnicah posuši na površini v prvih 30 dneh 10⁰/₀. Vrednosti meso vsled zmrznjenja ne izgubi. Le okus je nekoliko drugačen, če ga primerjamo z našim mesom. Pečenka je bolj rjava, bolj suha in pusta kot iz našega mesa. Juha je enaka naši. Argentinsko meso se ne sme kuhati v mrzli vodi, marveč najboljša je, če se ga vtakne v krop in se ga pusti le malo časa v njem. Pečenka se peče kot iz našega mesa.

Ljubljana dobi od pošiljatve v decembru ali januarju tudi nekaj poizkušnje, in sicer bržčas kakih 5000 kilogramov, kar znači dnevni konsum Ljubljane. Cena v Ljubljano postavljenega mesa bo znašala kilogram 1 K 20 vin. Prodajalo se bo meso seveda dražje. Razlika med ceno domačega in argentinskega mesa ni zelo velika, četudi utegne znašati 30 do 40 vin., upoštevajoč enako kakovost. Cena argentinskemu

mesu se poveča s colnino za 30 K pri 100 kg. Z upeljavo argentinskega mesa, osobito če bo ostalo le pri poizkušnjah, seveda draginja ne bo takoj odpravljena. Pomen uvoza argentinskega mesa leži v tem, da se opozore merodajni faktorji na to, da je treba končno vendarle tudi nekaj ukreniti in ne samo študirati, da se povzdigne domača živinoreja kvantitativno in kvalitativno ter s tem odpomore tudi pomanjkanju in bedi, ki nastaja med konsumenti radi visokih cen mesa.

Odpor proti draginji.

V zadnjem času se je vršilo nešteto dobroobiskanih shodov, na katerih je bilo navzočih 1000 in 1000 zborovalcev in se je sklenila približno takale resolucija:

Ljudski shod izreka, da je draginja živil in drugih potrebščin vsakdanjega življenja dosegla tako višino, da je širokim slojem že nemogoče prenašati bremena, ne da bi utrpeli težko škodo, ki bi se ne dala več

popraviti. Delavstvo, ki je že gospodarsko krizo zadnjih let bridko občutilo, ne more s svojim pičlim zaslužkom sebi in svojim rodbinam več kupovati toliko in takih živil, da bi si ž njimi varovalo in nadomeščalo telesne moči, ohranilo svojo delovno sposobnost in obstajalo v težkem boju sodobnega življenja.

Shod spoznava, da je za trajno rešitev iz gospodarskega suženjstva neizogiben boj zoper sistem kapitalizma in njegove gospodarske in politične oblike, konštatira, da je vendar tudi v sedanji, na podlagi privatne lastnine sloneči državi mogoče vsaj deloma omejiti draginjo in olajšati gmotno, vsled tega tudi kulturno življenje množic. V ta namen je zlasti treba odpraviti protekcionizem.

Zahteva se zlasti: 1. Da se začasno odpravijo ali vsaj temeljito znižajo carine na vsakovrstna živila; 2. Da se sklepajo trgovinske pogodbe z ozirom na potrebe ogromne množice prebivalstva; 3. Da se dovoli kvan-

titativno neomejen uvoz zdrave živine in zdravega inozemskega evropskega in prekomorskega mesa.

* * *

Na drugem, tudi dobro obiskanem shodu v Ljubljani so pa sklenili sledečo resolucijo:

Zbrani zastopniki, ki trpe pod neznosno stanarinsko in živilsko draginjo, pozivljajo javne zastope in vse merodajne faktorje, da začnejo z gospodarsko politiko, ki bi ne bila več naperjena proti konsumentom in ki bi ne tirala prebivalstva v še večjo bedo. Shod zahteva zlasti, da se meje odpro, prosti uvoz klavne živine, znižanje uvoznih stroškov, znižanje carine na živila; shod protestira proti neznosni agrarni politiki, ki je napravila iz naše države državo draginje; protestira proti protiljudski politiki deželno-zborske večine v kranjskem deželnem zboru, ki ne upošteva, da je našemu kmetu veleagrarna politika škodljiva, za prebivalce mest pogubna.

* * *

Na javnem shodu dne 30. oktobra 1910 v Gorici zbrani udeleženci najodločnejše protestirajo proti dosedanji brezbržnosti vlade glede na vsesplošno druginjo ter zahtevajo, da se z ozirom na vedno rastoče cene živil pred vsem otvore meje naše države za uvoz klavne živine, nasprotno pa zapro za izvoz domače klavne živine in drugih živil; zahtevajo, da se dovoli neomejen uvoz argentinskega mesa in odpravi carina za tako uvoženo meso, ter da naj bo ta odredba stalna; zahtevajo, da se odvzame razprodaja tako uvoženega mesa privatnim prodajalcem, temveč da jo upravljajo občine v svoji lastni režiji; pozivljajo vlado in druge pristojne činitelje, da začnejo vendar enkrat misliti na zgradbo cenih delavskih stanovanj, ter zahtevajo končno od vseh ljudskih zastopnikov, da se z vsemi svojimi močmi zavzamejo za čim hitrejšo izvedbo teh zahtev.

V tisku je in izide v kratkem :

Mozes ali Darwin?

Šolsko vprašanje. Predaval profesor A. Dodel.

Zakaj je meso vedno dražje? Kmetu se dostikrat očita, da je edino on kriv, da se je po mestih meso tako močno podražilo. Res, da mora tudi ob času sedanje splošne druginje svojo živino nekoliko dražje prodajati kakor pred leti, ker ima pri reji mnogo večje stroške. So pa še druge okolnosti, ki znatno vplivajo na to, da je postalo meso tako drago. Zanimive podatke nam nudi v tem oziru uradna statistika dunajskega magistrata o mesarskih obrtlih v tem mestu, kjer se vsled množine prebivalstva porabi seveda največ mesa v celi državi. Po tem poročilu je na Dunaju 1322 samostojnih mesarjev, 1348 sušilcev mesa, 234 konjskih mesarjev in 243 trgovcev, ki se bavijo z živinsko in mesno kupčijo. Pomočnikov in delavcev je nastavljeno v teh obrtlih 2923 pri mesarjih, 2487 pri prekajalcih, 145 pri konjskih mesarjih in 4260 pri nakupovalcih in prodajalcih. Vsega skupaj torej 10.507 oseb. Če se vzame, da povprečno vsaka teh oseb zasluži na leto 1200 K, kar je gotovo zelo nizko cenjeno, potem se že konzum obremeni z 22,608 400 K. Vsega mesa — od goveje živine, telet, prašičev — se porabi na Dunaju 412,765.000 kg, in se torej vsak kilogram vsled navedenega zaslužka podraži za 20 6 vinarjev. Poleg tega pa tirajo mesu cene kvišku še sledeči izdatki: klavniških pristojbin se je plačalo K 1,912.874, užitninskega davka 10,115 444 K, splošni mesni davek 5,217.402 K, pridobninski davek 277.172 K, najemščina na kleti 560 460 K, najemščina za prodajalnice 1,167.402 K, za led 1.896.440 K, zavarovanje proti nezgodam 40.440 K. Vseh teh izdatkov so imeli torej mesarski obrti 20,695.736 K. Celotni stroški za vzdrževanje obrtov in za plačo vseh pri tem prizadetih oseb znašajo na Dunaju 43,187 136 K, tako da se vsled tega podraži vsak kilogram mesa za 41 vin od tistega časa, ko ga kupi mesar na sejmu, pa dotlej, ko ga proda konsumentu. Vpoštevati je dalje, da hočejo mesarji imeti od svojega obrta tudi dobiček. Vsled vseh teh okolnosti torej ni čudno, da je meso v svoji ceni tako poskočilo.

*****

„Več luči!“ Poljudna zbirka potrebnih, poučnih in aktualnih spisov za slov. ljudstvo. Izhaja najmanj štirikrat na leto.

1. snopič: **Cerkvene pristojbine ali štolnina z dodatkom Kako se določi kongrua?**
  2. snopič: **Kako sina oprostim vojaščine** in druge važnejše določbe glede vojaške dolžnosti.
  3. snopič: **Halleyjev komet (repatica)**. S sliko.
  4. snopič: **Bira, kongrua** in cerkvena konkurenca.
  5. snopič: **Štiri črtice**, namreč: Nekaj iz življenja fajmoštra Božidarja Kozamernika. — Kako dolg rep je imel pes svetopisemskega Tobije. — V nebesih. — Konec sveta in sedež za „nebeško kraljestvo“.
  6. snopič: **Kako je lep vojaški stan ...**
  7. snopič: **Strašna grozodejstva v samostanu čenstohovskem**. Po zaplembi II. izdaja.
  8. snopič: **Jo, joj, ta neznosna draginja!**
- V tisku, oziroma rokopisu so pripravljene še naslednji snopiči:
9. snopič: **V boj za staro pravdo!**
  10. snopič: **Kmečki cesar Matija Gubec in osvobodite kmeta.**
  11. snopič: **Zakaj bi se duhovnik ne ženil ali celibat.**

Cena 1., 2., 3. in 4. snopiču po 30 vin, vsi štirje skupaj 1 K, 5., 6., 7. in 8. snopič po 20 vin.

Izšle so povodom 50 letnice slovenske budnice „Naprej!“ krasne in lično napravljene **razglednice** s slikama skladatelja Davorina in pesnika Simona Jenka ter tekstom in napevom „Napreja“. Cena 10 vin

V isti založbi se dobe tudi fino izdelane **razglednice** z novim savskim mostom v Kranju, Pogled na Novo Radovljico in z radovljiškim mestnim vodnjakom na glavnem trgu. Cena 10 vin.

Prekupcem znaten popust.